

Sprawa T-42/07

The Dow Chemical Company i in. przeciwko Komisji Europejskiej

Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Rynek kauczuku butadienowego i emulsyjnego kauczuku butadienowo-styrenowego — Decyzja stwierdzająca naruszenie art. 81 WE — Możliwość przypisania zachowania noszącego znamiona naruszenia — Grzywny — Waga i czas trwania naruszenia — Okoliczności obciążające

Wyrok Sądu (pierwsza izba) z dnia 13 lipca 2011 r. II - 4538

Streszczenie wyroku

1. *Konkurencja — Reguły wspólnotowe — Naruszenia — Przypisanie — Spółka dominująca i spółki zależne — Jednostka gospodarcza — Kryteria oceny*
(art. 81 WE, 82 WE)
2. *Konkurencja — Reguły wspólnotowe — Naruszenia — Przypisanie — Spółka dominująca i spółki zależne — Jednostka gospodarcza — Swobodne uznanie przysługujące Komisji*
(art. 81 WE, 82 WE)
3. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Decyzja Komisji stwierdzająca naruszenie — Ciężar udowodnienia naruszenia i czasu jego trwania spoczywający na Komisji — Zakres ciężaru dowodu*
(art. 81 ust. 1 WE)

4. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszenia — Miara rzeczywistych możliwości spowodowania szkód konkurencji na danym rynku*
(art. 81 WE, 82 WE; komunikat Komisji 98/C 9/03, pkt 1A akapity od pierwszego do czwartego, szósty)
5. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszenia — Ocena uzależniona od charakteru naruszenia — Bardzo poważne naruszenia*
(art. 81 WE; komunikat Komisji 98/C 9/03)
6. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Pismo w sprawie przedstawienia zarzutów — Konieczna treść — Poszanowanie prawa do obrony*
(art. 81 WE, 82 WE)
7. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Podział zainteresowanych przedsiębiorstw na kategorie — Obrót, jaki należy uwzględnić*
(art. 81 ust. 1 WE; komunikat Komisji 98/C 9/03, pkt 1A)
8. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Odstraszający charakter grzywny*
(art. 81 WE; komunikat Komisji 98/C 9/03)
9. *Postępowanie — Koszty — Koszty podlegające zwrotowi — Pojęcie*
(regulamin postępowania przed Sądem, art. 91)

1. W szczególnym przypadku, gdy spółka dominująca posiada 100% kapitału zakładowego swej spółki zależnej, która dopuściła się naruszenia reguł konkurencji, po pierwsze spółka dominująca może wywierać decydujący wpływ na postępowanie spółki zależnej, a po drugie istnieje domniemanie wruszalne, że spółka dominująca wywiera rzeczywiście

decydujący wpływ na postępowanie swej spółki zależnej. W tych okolicznościach wystarczy, że Komisja wykaże, iż cały kapitał spółki zależnej znajduje się w posiadaniu spółki dominującej, aby przyjąć, że ta ostatnia wywiera decydujący wpływ na politykę handlową swej spółki zależnej. Komisja będzie zatem mogła uznać spółkę dominującą za solidarnie

odpowiedzialną za zapłatę grzywny nałożonej na spółkę zależną, chyba że spółka dominująca, na której spoczywa ciężar obalenia domniemania, przedstawi wystarczające dowody mogące wykazać, że jej spółka zależna działa na rynku w sposób autonomiczny.

2. Przypisanie spółce dominującej naruszenia reguł konkurencji jest rozwiązaniem fakultatywnym, pozostawionym uznaniu Komisji. Sam fakt, że w ramach wcześniejszej praktyki podejmowania decyzji Komisja uznała, że okoliczności danej sprawy nie uzasadniają przypisania zachowania spółki zależnej jej spółce dominującej nie oznacza, że instytucja ta jest zobowiązana do przedstawienia takiej samej oceny w późniejszej decyzji.

Zadaniem spółki dominującej jest zatem obalenie tego domniemania poprzez wykazanie, że jej spółka zależna kształtuje swą politykę handlową w sposób autonomiczny, wobec czego nie stanowi wraz z nią jednolitego podmiotu gospodarczego, a tym samym jednego przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 81 WE. Mówiąc ściślej, spółka dominująca powinna przedstawić wszystkie dowody dotyczące związków organizacyjnych, ekonomicznych i prawnych pomiędzy nią samą a jej spółkami zależnymi, które mogłyby wykazać, iż razem nie stanowią jednego podmiotu gospodarczego. Przy dokonywaniu oceny Sąd winien bowiem wziąć pod uwagę wszystkie przedstawione dowody, których charakter i znaczenie mogą się różnić w zależności od konkretnych okoliczności zachodzących w każdej rozpatrywanej sprawie.

(por. pkt 75)

3. Jeśli chodzi o przeprowadzenie dowodu naruszenia art. 81 ust. 1 WE, do Komisji należy nie tylko wykazanie istnienia kartelu, lecz także długości okresu jego trwania. W celu obliczenia czasu trwania naruszenia, które ma na celu ograniczenie konkurencji, należy ustalić, jak długo to porozumienie trwało, to jest czas, który upłynął od chwili jego zawarcia do chwili jego zakończenia. W przypadku braku dowodów pozwalających na bezpośrednie ustalenie czasu trwania naruszenia Komisja powinna przynajmniej przedstawić dowody na poparcie faktów wystarczająco zbliżonych w czasie, tak by można było rozsądnie przyjąć, że naruszenie to trwało nieprzerwanie między dwiema określonymi datami.

(por. pkt 56, 58, 59)

Tak nie jest wówczas, gdy Komisja nie przedstawia żadnego konkretnego dowodu, który pozwalałby uznać, iż w trakcie wskazanego okresu istniała zgodność woli między danym przedsiębiorstwem a pozostałymi członkami kartelu i jeśli z przedstawionych Sądowi dokumentów nie wynika, jakoby pod adresem tego przedsiębiorstwa złożone zostało oświadczenie woli któregoś z członków kartelu, które miałyby antykonkurencyjny cel.

Sam fakt, że pracownik spółki uczestniczącej w kartelu został oddelegowany do innej spółki, nie może prowadzić do wniosku, że ta druga spółka staje się automatycznie członkiem kartelu. W takich okolicznościach nie można bowiem wykluczyć, że pracownik ten postanowi nie angażować w praktyki antykonkurencyjne spółki, do której został oddelegowany, lub że spółka ta podejmie środki umożliwiające zdystansowanie się od tego rodzaju praktyk. Na Komisji spoczywa udowodnienie, że w trakcie okresu, o którym mowa spółka ta, dzięki informacjom uzyskanym przez tego pracownika w związku z pełnieniem jego dawnej funkcji, wprowadziła w życie porozumienia zawarte w ramach kartelu, wobec czego nie działała na rynku w sposób autonomiczny.

(por. pkt 88, 89, 91–93, 95)

4. W wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS podzielono naruszenia na naruszenia o małym znaczeniu, naruszenia poważne i naruszenia bardzo poważne (pkt 1A akapity pierwszy i drugi wytycznych). Ponadto zróżnicowanie dokonane w odniesieniu do przedsiębiorstw polegało na określeniu, zgodnie z pkt 1A akapity trzeci, czwarty i szósty wytycznych, indywidualnego wkładu każdego przedsiębiorstwa – pod względem rzeczywistych ekonomicznych możliwości – w sukces kartelu, w celu zaliczenia tego przedsiębiorstwa do odpowiedniej kategorii.

Indywidualny wkład każdego przedsiębiorstwa – pod względem rzeczywistej siły ekonomicznej – w sukces kartelu należy odróżnić od rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek, o którym mowa w pkt 1A akapit pierwszy wytycznych. W tym drugim wypadku rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek, o ile da się go zmierzyć, brany jest pod uwagę przy klasyfikowaniu naruszeń jako naruszenia o małym znaczeniu, naruszenia poważne lub bardzo poważne. Z kolei indywidualny wkład każdego z przedsiębiorstw jest brany pod uwagę w celu wyważenia kwot ustalonych na podstawie wagi naruszenia.

Dlatego nawet w braku możliwego do zmierzenia rzeczywistego wpływu na rynek Komisja może zdecydować, zgodnie

z pkt 1A akapity trzeci, czwarty i szósty wytycznych, po zakwalifikowaniu naruszenia jako naruszenie o małym znaczeniu, naruszenie poważne lub bardzo poważne, że każde z uczestniczących w naruszeniu przedsiębiorstw zostanie potraktowane inaczej.

(por. pkt 122–124)

5. Z zawartego w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS opisu naruszeń bardzo poważnych wynika, że porozumienia i uzgodnione praktyki, których przedmiotem jest w szczególności ustalanie poziomu cen bądź podział części rynku, mogą być kwalifikowane jako „bardzo poważne” naruszenia na podstawie samego ich charakteru, a Komisja nie ma obowiązku wykazywania rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek. Podobnie, kartele o charakterze horyzontalnym w dziedzinie cen stanowią najpoważniejsze naruszenia prawa konkurencji i same w sobie mogą zostać uznane za bardzo poważne.

(por. pkt 126)

6. Prawo do bycia wysłuchanym w ramach postępowania administracyjnego przed Komisją jest zasadą, która wymaga w szczególności, aby pismo w sprawie

przedstawienia zarzutów skierowane przez Komisję do przedsiębiorstwa, na które instytucja ta zamierza nałożyć sankcję za naruszenie reguł konkurencji, zawierało istotne okoliczności ustalone w odniesieniu do niego, takie jak zarzucane mu fakty, ich kwalifikacja oraz dowody, na których oparła się Komisja, tak aby przedsiębiorstwo to było w stanie skutecznie podnosić argumenty w ramach prowadzonego przeciwko niemu postępowania administracyjnego. Co się tyczy bardziej konkretnie kwestii obliczania grzywien, Komisja czyni załość obowiązkowi poszanowania prawa przedsiębiorstw do bycia wysłuchanym, jeśli wskazuje wyraźnie w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, że zbada, czy należy nałożyć na te przedsiębiorstwa grzywny, i jeśli wymienia zasadnicze okoliczności faktyczne i prawne, które mogą prowadzić do nałożenia takiej grzywny, tj. wagę i czas trwania domniemanego naruszenia i jego dokonanie umyślnie lub przez niedbalstwo. W ten sposób Komisja podaje im informacje, które są niezbędne do obrony nie tylko przed stwierdzeniem naruszenia, ale także przed nałożeniem grzywny.

(por. pkt 128)

7. Jeśli dla potrzeb wymierzenia grzywien za naruszenie art. 81 ust. 1 WE Komisja dzieli zainteresowane przedsiębiorstwa na kategorie, określenie progów dla

poszczególnych kategorii powinno być spójne i obiektywnie uzasadnione. Ponadto wśród elementów oceny wagi naruszenia mogą się znaleźć – w zależności od przypadku – ilość i wartość towarów będących przedmiotem naruszenia, wielkość oraz siła gospodarcza przedsiębiorstwa i w konsekwencji wpływ, jaki mogło ono wywierać na rynek. Wynika z tego z jednej strony, że w celu określenia kwoty grzywny Komisja może brać pod uwagę zarówno całkowity obrót przedsiębiorstwa, który stanowi wskazówkę, aczkolwiek przybliżoną i niedoskonałą, wielkości tego przedsiębiorstwa i jego siły gospodarczej, jak i część tego obrotu uzyskaną ze sprzedaży towarów będących przedmiotem naruszenia, która może stanowić wskazówkę co do rozmiaru tego naruszenia. Z drugiej strony wynika z tego, że ani jednemu, ani drugiemu obrotowi nie należy przypisywać nieproporcjonalnie dużego znaczenia w porównaniu z innymi elementami oceny i w konsekwencji ustalenie stosownej grzywny nie może być wynikiem zwykłego rachunku opartego na całkowitym obrocie.

Ponieważ relacje między grzywnami, jakie mają zostać nałożone, winny być określane na podstawie obrotu przedsiębiorstw uczestniczących w tym samym naruszeniu, okres, który zostanie wzięty pod uwagę, należy wyznaczyć w taki sposób, aby uzyskane liczby były

porównywalne w największym możliwym stopniu. Oznacza to, że dane przedsiębiorstwo może domagać się, aby Komisja przyjęła względem niego okres inny niż ten, który został przyjęty dla wszystkich innych przedsiębiorstw, tylko jeśli wykaże, że obrót, jaki uzyskało ono w trakcie tego drugiego okresu, nie świadczy – z powodów właściwych tylko dla tego przedsiębiorstwa – o jego prawdziwym rozmiarze i sile ekonomicznej, ani o skali popełnionego przez nie naruszenia.

(por. pkt 131, 133)

8. Uprawnienie Komisji do nakładania grzywn na przedsiębiorstwa, które umyślnie lub przez niedbalstwo dopuściły się naruszenia postanowień art. 81 WE, stanowi jeden z instrumentów nadanych Komisji w celu umożliwienia jej spełnienia misji nadzorczej przyznanej jej przez prawo wspólnotowe, obejmującej obowiązek prowadzenia ogólnej polityki mającej na celu stosowanie w dziedzinie konkurencji reguł ustalonych w traktacie i doprowadzenia do tego, ażeby zachowania przedsiębiorstw były z nimi zgodne. Z powyższych uwag wynika, że Komisja musi zapewnić swym działaniom

odstraszający skutek, dokonując oceny wagi naruszenia w celu ustalenia kwoty grzywny, przede wszystkim jeśli chodzi o naruszenia wyjątkowo szkodliwe dla realizacji celów Wspólnoty.

Cel odstraszający, jaki Komisja może realizować przy ustalaniu kwoty grzywny, dotyczy zapewnienia przestrzegania przez przedsiębiorstwa ustanowionych w traktacie reguł konkurencji, przy prowadzeniu przez nie działalności w ramach Wspólnoty bądź Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Oznacza to, że czynnik odstraszający, który może zostać uwzględniony przy obliczaniu grzywny, jest określany przy wzięciu pod uwagę szeregu elementów, a nie tylko szczególnej sytuacji zainteresowanego przedsiębiorstwa. Zasada ta znajduje zastosowanie w szczególności w sytuacji, gdy Komisja określiła mnożnik odstraszający, który wpływa na wysokość nałożonej na przedsiębiorstwo grzywny.

Wymaga to dostosowania kwoty grzywny przy uwzględnieniu jej pożądanego oddziaływania na przedsiębiorstwo, na które została nałożona, po to, by grzywna nie była zbyt niska ani zbyt wysoka, w szczególności w świetle możliwości finansowych danego przedsiębiorstwa, zgodnie z wymogami dotyczącymi po pierwsze konieczności zapewnienia skuteczności grzywny, a po drugie przestrzegania zasady proporcjonalności. Przedsiębiorstwo o dużym rozmiarze, dysponujące znacznymi środkami finansowymi w porównaniu z innymi członkami kartelu, może łatwiej pozyskać fundusze konieczne do zapłaty grzywny, co uzasadnia – w świetle wymogu zapewnienia wystarczająco odstraszącego skutku grzywny – nałożenie na nie grzywny proporcjonalnie wyższej, w szczególności poprzez zastosowanie mnożnika, niż grzywna nałożona za to samo naruszenie na przedsiębiorstwo, które nie dysponuje takimi zasobami. W szczególności uwzględnianie globalnego obrotu każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu ma znaczenie przy ustalaniu kwoty grzywny.

(por. pkt 148–151)

9. Koszty, jakie poniosły przedsiębiorstwa, których dotyczy dane naruszenie w związku z ustanowieniem gwarancji bankowej zabezpieczającej kwotę nałożoną na nie grzywny nie są niezbędnymi wydatkami poniesionymi przez strony w związku z postępowaniem, co oznacza, że nie stanowią wydatków podlegających zwrotowi w rozumieniu art. 91 regulaminu postępowania.

(por. pkt 172)